

Krisztus hirdetése.

Beszéd

Tiszt. Abbot Emery János urnak felavatása alkalmával.

Salem, 1815.

Kolossé. 1, 28: „Kit mi prédikálunk, intvén minden embert, és minden embert tanítván minden bölcseséggel, hogy minden embert tegyünk tökéletessé a Krisztus Jézusban“.

Az alapigéket közvetlenül megelőző versekben úgy találjuk, hogy az apostol szokott buzgóságával és komolyságával foglalkozik egy előtte különösen kedves tárgygyal: Isten dicső titkával, vagy más szavakkal, Istennek nagyszerű céljával, a mely elrejtett¹⁾ volt eleitől és minden időktől fogva, hogy a pogány világot, hit által, a régen megígért messiás áldásainak részeseivé tegye. „Krisztus, a dicsőségnek ama reménysége a pogányok közt²⁾, volt az az alapeszme, a melylyel Pál, a pogányok apostola, foglalkozni szeretett. Miután Jézusról ily értelemben szólott, azonnal hozzáteszi: „Kit mi prédikálunk, intvén minden embert, és minden embert tanítván minden bölcseséggel, hogy minden embert tegyünk tökéletessé a Krisztus Jézusban“.

A jelen alkalommal, mely minket a keresztény papi szolgálat célja és kötelességeinek megfontolására hív fel, azt gondoltam, hogy e szavak minket sok helyes és hasznos elmélkedésre vezethetnek. Ezek megtanítanak minket arra, a mit az apostol hirdetett: „mi Krisztust prédikáljuk“. Megtanítanak minket arra, hogy ő minő okból és célból prédikálta ezt: „hogy min-

¹⁾ Koloss. 1, 26. Ez és a következő idézetek nincsenek jelezve az angol eredetiben, hogy a biblia melyik könyvéből vannak véve. Én jónak láttam az olvasó könnyebbbségiért jelezni az idézeteket. Simén D.

²⁾ Koloss. 1, 27.

den embert tökéletessé tegyünk a Krisztus Jézusban“. Ezt a természetes rendet követve megmutatom először azt, hogy mit te-
 szen „Krisztust prédikálni“. Azután a czélt és az okot fogom felvilágosítani és felmutatni, a miért Krisztust prédikálni kell. Végre egy néhány észrevételt teszek a módokra és eszközökre nézve, a melyekkel ezt a czélt el lehet érni. Mig e tárgyakkal foglalkozom, a melyekre nézve anynyi különböző vélemény létezik, szükségképpen el fogok térni némely olyan nézetektől, a melyek a keresztényeknek egy-egy osztálya közt uralkodnak. De a véleménynek őszinte nyilvánítását senki se magyarázza úgy, mintha szeretetlenséggel vagy tiszteletlenséggel viseltetem azok iránt, a kiktől nézeteimben eltérek.

I. Mit értünk a „Krisztus prédikálása alatt?“ Ez a tárgy annál érdekesebb és fontosabb, mert attól félek, hogy ezt gyakran félreértették. Sokan azt képzelik, hogy Krisztust csak akkor lehet prédikálni, ha az ő nevét szüntelenül ismételik és jelleme folytonosan szem előtt lebeg. Ez oly hiba, a melyet kerülni kell. Krisztust prédikálni tehát, nem abban áll, hogy őt minden beszéd tárgyává tegyük, hanem abban, hogy az ő tekintélyére támaszkodva, hirdessük azt a vallást, melyet ő tanított. Jézus azért jött, hogy a világ világossága és tanítója legyen; s e magasztos és jótékony jellemében sok igazságról levonta a fátyolt a minden lelkek atyjára, saját jellemére, az emberi nem helyzetére, kötelességeire és jövőjére, az emberi lélek tökéletesedésére és valódi boldogságára, a jövő életbeni visszafizetésre, a megbocsátás feltételeire, az erény eszközeire és az örök élet útjára vonatkozólag. És valahányszor Jézus tekintélyére hivatkozva, valamely oly tant vagy szabályt tanítunk, a mely e széles és nagy rendszerben van, mi „Krisztust prédikáljuk“. Midőn, például az ő tekintélyére hivatkozva, az ellenségeinknek való megbocsátást, a magunk megtagadását és az igazság utáni éhezést tanítjuk: mi éppen oly híven „predikáljuk Krisztust“, mint a mikor az ő keresztben való szenvedéseit, vagy az ő szenvedéseinek célját és fontosságát írjuk le.

A „Krisztus“ szó alatt valamint alapigénkben, ugy más helyeken is inkább az ő vallását kell értenünk, mint az ő személyét. A zsidók közt semmi sem volt közönségesebb, mint hogy egy vallástanió nevével nevezék el az igazságok egész rendszerét,

a melyet az tanított. Erre számos példát látunk az új testaméntumban. Így a zsidókról az van mondva: „Van Mózesök és prófétáik“¹⁾. Mit kell ez alatt érteni? Azt-e, hogy Mózes személyesen köztök lakik? Bizonyára nem. Hanem azt, hogy nekik kezökben van az ő törvénye, az ő vallása. Jézus azt mondja: „Nem jöttem a prófétáknak eltörlésére“²⁾. Mit értett ő ez alatt? Azt-e, hogy ő nem azért jött, hogy a prófétákat, a kik az ő születése előtt századokkal meghaltak, megölje vagy megsemmisítse? Bizonyára nem. Ő csak azt értette, hogy az ő tanai nem arra czéloznak, hogy ezeknek az embereknek iratait gyengítsék, hanem arra, hogy szilárdítsák. Ugyanezen beszédmodor szerint Istvánt azzal vádolták, hogy Mózeset káromolta azért, mert némely megjegyzéseit arra magyarázták, mintha a Mózes törvénye ellen vádat foglalnának magokban. Ezek a helyek eléggé mutatják, hogy egy vallást gyakran tanítója nevére neveztek el; és így, midőn Pál azt mondja: „Mi Krisztust prédikáljuk“, ugy kell őt értenünk, miszerint ő azt erősíti, hogy a tanok és kötelességek egész rendszerét prédikálta, a melyeket Krisztus tanított, vonatkoztak legyen bár azok akár magára Jézusra, akár valamely más tárgyra.

Van azonban egy hely, a mely sokkal döntőbb e tekintetben azoknál, a melyeket eddigelé idéztem. Jakab azt mondja az Apostolok Cselekedetében: „Vannak Mózesnek szolgálói régi időtől fogva minden városban, a kik őt hirdessék, mivelhogy a sinagógákban minden napon olvassák őtet“³⁾. Itt az apostol azt állítja, hogy minden városban voltak emberek, a kik Mózeset prédikálták; azt is megmondja, miben állott ez a prédikálás: „A sinagógákban minden szombaton olvassák Mózeset“. A ki a sinagoga régi szertartásait ismeri, az egy pillanatig sem fogja azt gondolni, hogy a zsidó tanítók előadásának minden szombaton Mózes jelleme és hivatala lett volna a tárgya és ennél egyebet semmit sem prédikáltak. Nekik az volt a szokásuk, hogy a törvény könyveit rende-

¹⁾ Luk. 16, 29. — ²⁾ Máté 5, 17. — ³⁾ Csel. 15, 21. Szerző ez idézetet a görög eredetiből vette. Innen van, hogy némileg eltér a Károli fordításától, a ki a τοῦς πηρύσσοντας αὐτὸν-t „a kik az ő tudományát hirdessék“-kel fordította, szövegellenesen, mert a tudomány név nincs meg az eredetiben. Károli e szövegellenes fordítással özszerontotta az eredeti szöveg kifejezésében levő képet, a mit én itt visszaállítottam.

sen olvasták, s a homályos és fontos helyeket megmagyarázták. Sok olyan hely van e könyvekben, a hol Mózesnek nevééről említés sincs téve. Egész fejezetek vannak a sátorról és a belpoklosság tisztítása szertartásairól. De Jakab azt mondja, hogy a mikor ama részeket olvasták és magyarázták, Mózes-t prédikálták. Nem azért, mintha az ő jelleme lett volna a tárgy, hanem mert azok az oktatások, melyek e fejezetekben voltak, egy részét tették annak a vallásnak, a melyet ő az izrael fiaival közleni küldve volt. A tanító nevét adták az ő tanainak. E beszédmodor nem csak a zsidók sajátja volt; elfogadta azt minden nemzet. Mai napság semmi sincs általánosabb annál, mint azt hallani, hogy Locket, vagy Newtont, vagy valamely más jeles philosophust kiadtak, vagy tanítanak. Nem azért, mintha az ő személyes jellemét, vagy élettörténetét hoznák nyilvánosságra, hanem az ő tanrendszerét. Ilyen formán Krisztust prédikálják, adják ki és hirdetik mindannyiszor. valahányszor az ő tanításait előadják, habár eme tanítások nem az ő hivatalára és jellemére, hanem más tárgyakra vonatkoznak is.

Reményem, hogy az imént tett észrevételekre nézve nem fogok félreértetni. Ne képzeljétek, hogy én ki akarnám zárni a szókézből az oly beszédeket, melyek Jézus Krisztusnak jelességét és dicsőségét tárgyazzák. Azok az igazságok, a melyek magára a Jézusra vonatkoznak, az evangeliumi kijelentés legfontosabb részei közé tartoznak. Jézusnak a világhoz való viszonya oly fontos és benső; az emberi nem megváltása és megszentelése iránt kifejezett részvéte oly erős és érdek nélküli; a megbocsátásnak és halhatatlan életnek általa ajánlott áldásai oly kiérdemeletlenek és határtalanok; az ő jelleme oly teljes egysége az erkölcsi szépségnek és fönségnek; az ő példája oly tiszta s egyszersmind meggyőző; az ő életének mozzanatai, csodái, szenvedései, feltámadása és mennybemenetele, valamint az ő közbenjárói és birói hivatala, annyira erősítik a hitet, reményt és a szeretetet, hogy az ő szolgálóinak szeretetteljes tisztelettel kellene foglalkozni az ő nevével, s egész örömmel kellene bemutatni őt az emberiség hálájának, szeretetének, követésének és bizalmának.

De mig a keresztény lelkipásztor Jézusnak életén, jellemén, hivatalán és jótéteményein csüng, nehogy azt képzelje, hogy csu-

pán akkor prédikálja Krisztust, a mikor ezek az ő tárgyai. Ha ő ezekre szoritkozik, akkor a szó teljes értelmében nem prédikálja Krisztust. Mert őt prédikálni annyit tesz, mint Jézusnak egész vallását hirdetni, ez pedig roppant kiterjedésű. Ez magában foglalja az embernek teremtőjéhez, teremtmény-társaihoz, s a jelen és jövő élethez való, különféle és szüntelen növekedő viszonyait. Ennek az a célja, hogy minket egyetemes erény gyakorlására tanítson és serkentsen, s egész értelmi és erkölcsi természetünket művelje. Ez indokokat gyűjt össze és nyújt nekünk a kegyességre a múlt és jövőből, a mennyből és pokolból, a természetből és tapasztalatból, az emberek példáiból és Istennek követésre méltó dicső tulajdonaiból, a bennünk és kívülöttünk levő világból. Valóban a Krisztus evangéliuma a vallásos és erkölcsi igazságoknak kimeríthetetlen kincstára. Jézus, az első és legjobb evangéliumi tanító, nem szoritkozott csak egy néhány tárgyra, hanem Istennek bölcsesége gyanánt tünt fel az ő tanításainak gazdagsága és különfélesége által. Krisztust prédikálni annyit tesz, mint, a mennyire csekély erőnk engedi, kifejteni mind ama tanokat, kötelességeket és érveket, a melyek az evangéliumokban és az ő ihletett apostolainak írataiban elé vannak adva.

Nem akarom ez észrevételekkel azt mondani, hogy Krisztus tanításai mind egyenlő fontosságúak volnának, és hogy mindeniket szintoly gyakran, egyenlő hathatósággal kell hirdetni. Azok közül némelyek, kétségkívül, nagyobb fontosságúak és egyetemesebbek, mint mások. De egy józan és tiszta lelkű lelkipásztor nagyon óvatos fog lenni, különben oly magas álláspontra helyez néhány tant, hogy a többi elveszti jelentőségét, s hallgatóinak lelkéből majdnem elmosódik. Ő azon fog munkálni, hogy általános és összhangzó nézeteket adjon elő a keresztény vallás minden elvéről; nem feledkezik el arról, hogy egyik elv tartja fenn a másikat, és hogy sem egy tan, sem egy szabály nem gyakorol kellő befolyást, ha elveszti fontosságát, vagy azoktól az igazságoktól elszakítják, a melyeknek azokat módosítaniok és szabályozniok kell.

Ez észrevételekkel az volt a célom, hogy megmutassam, miszerint Krisztust prédikálni nem annyit tesz, hogy a szónoklat tárgya szüntelen Krisztus hivatala és jelleme legyen. A hol ez az eszme uralkodik, ott gyakran megtörténik, hogy Jézus vallását na-

gyon egyoldalulag prédikálják. Vég nélkül ismételnék egy néhány tárgyat. A keresztény vallásnak sok magasztos és felemelő nézeteit vagy ritkán, vagy éppen soha sem adják elő. Az evangéliumban előadott kötelességekre csak futó tekintetet vetnek. Azt gondolják, hogy a vallás a léleknek ama szenvedélyesen felizgatott állapotában áll, melyet egy néhány megragadó eszme feletti folytonos elmélkedés idéz elő; míg az Isten előtt egyedül kedves vallást, a mely abban áll, hogy „józanon, igazán és istenesen éljünk a világon“, majdnem semmibe se veszik és kevésre becsülik. A hol ez a tévedés uralkodik, ott igen gyakran, fennyen és elhamarkodva ítélő szellemet fedezhetünk fel a hallgatókban, a kik egész elbizakodással mondják rá erre, vagy arra a lelkipásztorra, hogy nem prédikálják Krisztust, mert beszédeik nem forognak untig egynéhány az üdvezítőre vonatkozó tárgy körül, a melyekről ők azt gondolják, hogy az egész keresztény vallást magokban foglalják. Ez az előítélet igen gyakran meghusítja egy kegyes és egyenes jellemű lelkipásztornak működéseit. Nincs is mit csodálkoznia azon, ha őt a hit ellenének tartják és lekiábálják azok, a kiknek nevelés- vagy képesség hiánya a keresztény vallásrendszernek legszűkebb nézeteire szorítkozik. Szabadjon egész tisztelettel arra kérnem a keresztény lelkipásztorokat, hogy ne éleszsék példájokkal a gáncsolódó szellemet az egyes keresztények közt. Semmi sincs, a mit könnyebben meg lehetne tanítani hallgatóinknak, mint az, hogy megvetőleg gondolkozzanak és csipősen beszélgessenek más irányu keresztényekről, különösen pedig tanítóikról. Soha se feledjük el, hogy közülünk egyik se prédikálja Krisztust a szó teljes értelmében. Közülünk egyik se remélheti azt, hogy teljes képet adunk mesterünk vallásáról; hogy minden egyes tant hiány vagy szélsőség nélkül, kellő mértékben és a maga valódi viszonyában adunk elő. Mi saját gyengeségünknek és vakságunknak egy részét szükségképp özszevegyítjük azzal a vallással, a melyet hirdetünk. A tökéletlenség fokozata bizonyára különbözik a különböző tanítóknak. De senki sem ment az általános gyengeségtől, senki sincs arra jogosítva, hogy a birói széket elfoglalja, s képzelt hibák alapján megtagadja másoktól, a kiknek élete éppen oly szeplőtelen, mint az övé, hogy nincs öntudatos céljok, Istennek egész akaratát megérteni és tanítani.

II. Ennyiben látván azt, hogy mit tesz Krisztust prédikálni, rátérek és megvizsgálom a czélt, miért Krisztust prédikálni kell. „Mi Krisztust prédikáljuk“, így szól az apostol, „intvén minden embert, és minden embert tanítván, hogy minden embert tökéletessé tegyünk a Krisztus Jézusban“, azaz, hogy tökéletessé tegyük a Krisztus vallásában, vagy tökéletes kereszténnyé tegyük. Ez igékben mi a legfontosabb gondolatot látjuk kimondva, a melyet az egész új testamentum megerősít, azt t. i., miszerint az evangelium minden tanának és szabályának az a nagyszerű czélja van, hogy erkölcsi jellemünket emelje, a szív és élet legnagyobb tisztaságát előmozdítsa, s az embereket tökéletesekké tegye, milyen tökéletes a mi mennyei atyánk. Miért kell tehát a keresztény vallást prédikálni? A felelet nagyon tiszta. Nem azért, hogy dühös párthiveket szerezzünk és egy felekezet számát szaporítsuk; nem azért, hogy a lelket félelemmel töltsük el, vagy lázas izgatottságba hozzuk; nem azért, hogy az embereket a közönséges életben ildomos magaviseletre, vagy felületes erkölcsiségre képezzük, a melyek a világ bámulatát biztosítani fogják. Ezek az eredmények mind végtelenül elenyésznek a keresztény lelkipásztorság nagyszerű czélja mellett. Nekünk azért kellene prédikálnunk, hogy az embereket tökéletes keresztényekké tegyük, nem a világ mértéke, hanem a Krisztus törvénye szerint, tökéletesekké szívből és életben, a magányban és társadalomban, valamint az életnek nagyobb és köznapiabb teendőiben. Ez a keresztény prédikálás czélja. Ebben, mint általános központban, az evangeliumnak minden igazsága találkozik; ezzel mindnyájan egyesülnek; és egy tan se gyakorolhat befolyást idvességünkre, ha az saját természetünk tökéletesítésére nem segít és nem serkent minket.

A keresztény lelkipásztornak igenis szüksége van arra, hogy az ő hivatalának e nagy czélja, az emberi jellem tökéletesítése, eszébe hozassék. Ő igen is hajlandó arra, hogy valamint maga a keresztény tökély alsóbb rendű fokozatával beéri, úgy másokban is hasonló csekély mérvű eredményekkel megelégedjék. Neki soha se kellene elfeledni az evangelium nagyszerű jelentőségét és dicsőségét, t. i., hogy az az emberi természet tökéletesítésére van rendelve. Ez isteni rendszernek minden szabályát magasztos jellemvonások különböztetik meg. Ez megkívánja, hogy Isten iránti

szeretetünk buzgó, jóakaratumk határtalan, s az igazság utáni szomjuhozásunk erős és kielégíthetetlen legyen. Ez oly erényre kötelez minket, a mely nem állapodik meg annál, a mi határozottan elő van szabva, de a mely pazar bőkezűséggel szenteli Istennek és az embereknek az ő szolgálatát. Az evangelium hajthatatlan igazlelkűséget, félelem nélkül való őszinteséget teszen kötelességünké s oly bátorságot, a mely megveti a fájdalmat és lábbal tapodja a gyönyört az erkölcsi kötelesség teljesítésekor, valamint oly független szellemet, a melyet semmi megvetés el nem ijeszthet, semmi rossz példa félre nem vezethet az igazságtól, hogy ne ragaszkodják ahoz az üggyhöz, a melyet a lelkiismeret helybenhagy. Az evangelium arra hív minket, hogy a vértanuk eme szellemével, s a kereszt bajnokainak eme szilárdságával és rettenthetetlenségével egyesítsük a leggyöngédebb és legszeretetreméltóbb erényeket; egyesítsünk rokonszenvet, a mely meglágyul és megilletődik mások jajjai felett; önzetlenséget, a mely örömét a mások javára irányzott munkák és fáradaimokban találja; alázatosságot, a mely láthatlanul szeret jól tenni, és elfeledkezik magáról a legnemesebb tettek gyakorlásában. Az evangelium azt parancsolja, hogy embertársaink iránti magaviseletünk e magasztos voltát egyesítsük kegyességgel, a mely minden eseményben Isten gondviselését találja fel, és minden tényt az ő akaratának tulajdonit; szeretettel, a mely semmi szolgálatot nem tart felettébb keménynek; bünbánattal, a mely egy ítéletet sem tart felettébb szigorunak; hálával, mely még a balsorsban is dicséretet mond; szent bizalommal, a melyet a még oly hosszas és sujtó szenvedések sem törnek meg, és oly reménynyel, a mely a halál felett diadalmaskodik. Egy szóval, azt parancsolja, hogy szeretve és bizva Jézus Krisztusban, tegyük példányképünké az ő mocsoktalan jellemét és égies életét. Ily magasztos jellemet kíván az evangelium, és ez az a cél, a melyre prédikálásunknak irányozva kell lenni.

Azért időztem a prédikálásnak eme céljánál, mert ezt igen gyakran elfeledik, és mert az e felől való meggyőződés új erőt és emelkedést fog adni tanításainknak. Szükséges, hogy mélyebben érezzük azt, miszerint oly vallással vagyunk megáldva, a mely emberi természetünk nemesítésére czéloz; a mely elismeri az emberben mindazokat a tehetségeket, a melyek jók, nagyok és kitünők, s a mely a tökély gyakorlásához minden bátoritást és segélyt

nyujt. A keresztény lelkipásztornak gyakran rá kell emlékeznie arra, hogy habár az ember hajlandó is a rosszra, mégis megvannak benne azok az erők és tehetségek, a melyeket angyali dicsőségre lehet felemelni és tökéletesíteni; hogy őt az evangelium arra hívja fel, hogy az angyalok társaságára előkészüljön; hogy ő végtelen értelmi és erkölcsi kitünőség s boldogságban való haladásra van teremtve. A ker. lelkipásztornak gyakran eszébe kellene jutni, hogy a mi természetünk Jézusban szorosán egyesült az istennivel, és hogy az Jézusban már a mennyben trónol. E nemes fogalmakkal megbarátkozva, a keresztény lelkipásztor, míg egyfelől hiven felmutatja az embereknek azok hibáit s az őket fenyegető veszélyeket, másfelől szintugy fel kellene mutatnia saját erkölcsi nagyságuk tehetségeit; ki kellene jelentenie ama rendeltetés dicső voltát, a melyre Krisztus őket hívta; azon kellene működnie, hogy bennök vágyat ébreszsen nemesebb jellem és magasabb rendű léte után, és mindazon keresztényi erények és jeles tulajdonok szeretetével hassa át őket, a melyekkel Jézus az emberi lelket gazdagítani és felékesíteni jött. Ekkor bebizonyítja, hogy érti az evangelium és a lelkipásztorság valódi és nagyszerű rendeltetését, a mely semmi sem egyéb, mint a maga tökélyére vezetni az emberi jellemet.

Legyen szabad elmondanom, miszerint a mi prédikálásunknak az az egyik legnagyobb hiánya, hogy az nincs eléggé az emberek lelkének nemesítésére és emelésére irányozva. Nem lehelkellő nemes szellemet. Igen is gyakran támaszkodik az emberi természet legalsóbb rendű elvére, értem a félelem elvét, a mely bizonyára nagy és kétségtelen szolgálatot teszen akkor, ha helyesen éleszszük fel; de a mely, a mint minden szülő tudja, mihelyt szokássá válik, azonnal csupán a lélek lealacsonyítására, a szellem megtörésére, a jellem megbénítására és a legjobb indulatok elhallgattatására szolgál. Tán az az egyik oka a keresztény vallás korlátolt befolyásának, hogy, a mint azt igen gyakran előadják, alkalmasabbnak látszik arra, hogy a jellemet szolgálivá, megvetendővé tegye, mint arra, hogy annak tanítványait valódi nagyságra és méltóságra emelje. Ha a keresztény vallást általánosabban oly rendszernek tekintenék, a melynek célja nemes érzelmeket, nagylelkűséget, erélyes eltökélést, Isten iránti őszinte hű szeretetet, a testiség legyőzését, önfeláldozó szellemet, s az égiekkel rokon

erényt önteni a lélekbe, akkor tán szivesebb fogadtatásra találna, befolyása szélesebb, boldogítóbb lenne, s inkább megegyeznék magasztos céljával, az emberi természet tökéletesedésével.

III. Ilyenformán megvizsgálván a keresztény prédikálás végcélját, harmadszor egy néhány megjegyzést teszek a legjobb módra uézve, mely szerint azt el lehet érni. És itt kénytelen vagyok egy csomó különféle kérdést mellőzni, s csupán egy vagy két fő fontosságra szoritkozni. Hogy az evangelium a maga céljának megfeleljen, s az emberi jellemre a leghatalmasabb és nemesítőbb befolyást gyakorolhassa: azt egyszerre az értelemhez és a szívhez kell intézni. Ugy kell azt prédikálni, hogy mindenki erősen higgye és mélyen érezze. Hogy a keresztény vallás részére ez erős hitet biztosítani lehessen, arra nézve most csak annyit jegyzek meg, hogy azt észszerű modorban kell prédikálni. Ez alatt azt értem, hogy a keresztény lekipásztor óvakodjék oly magyarázatot adni a szentírásnak, a mi az ész tiszta ismereteivel vagy a lelkiismeret szózatával ellenkezik. Ez az intés ama nagyon világos elven alapszik, melyszerint egy Istentől származó kijelentésnek ahoz az értelmi és erkölcsi természethez alkalmazottnak kell lenni, a melyet ő az embernek adott; hogy Isten az ő igéjében soha sem mondhat ellent annak, a mit ő maga irt be az emberi szívbe, vagy a mit műveiben és gondviselése utaiban tanít. A ki csak a bibliát olvassa, az tudja, hogy ebben, éppen mint más könyvekben, igen sok olyan hely van, a melyeket különféleképp lehet magyarázni. Az emberi nyelv nem enged meg tökéletes szabatossgot. A philosophusok gyakran megjegyzték, hogy a legközönségesebb mondatok és kifejezésmódoknak világos voltát nem annyira a nyelv határozottságának, mint inkább a lélek egy majdnem hihetetlen tevékenységének lehet tulajdonítani, mely a szó különféle jelentményei közül azt választja ki, melyet az öszszefüggés vagy a körülmények kívánnak, s a mely minden kifejezésnek oly határt jelöl ki, a milyent a beszélő célja, jelleme és helyzete követel. A homályosság eme forrásával kapcsolatban, a melynek minden irat ki van téve, jusson eszünkbe, hogy a bibliát ezelőtt sok száz évvel, idegen nyelven, és oly emberek irták, a kik a mai kor tudományos rendszeréhez nem voltak szokva, és a kik, ámbár ihletve voltak, azért legkevésbbé sem voltak szabadságukban akadályozva, hogy gondolataikat a legtermészetesebb és

legközönségesebb írásmódban közölhessék. Lehet-e tehát csodálkozunk azon, hogy a szentírást annyiféleképpen lehet magyarázni? Egy oly könyvnek azért, mely, a mint hisszük, mennyei kijelentést foglal magában, s a mely nyilván az emberi nem tökéletesítésére van irányozva, tartozunk azzal, hogy a homályos helyek oly magyarázatainak adjunk elsőséget, a melyek összehangozni látszanak Istennek erkölcsi tulajdonaival és a természet s lelkiismeret elismert tanításaival. A ki a keresztény vallást tiszteli, s annak értelmes hitet akar biztosítani, az nem tekintheti eléggé óvatos szemmel az evangéliumnak ama magyarázatait, a melyek első tekintetre összeférhetetleneknek tünnek fel az emberi lélek előtt a világegyetem igazságos kormányzásával, a melyek az embertől olyat kívánnak, a mi az ő természetével ellenkezik, vagy a melyek a tapasztalatunk által szerzett tiszta meggyőződést megbotránkoztatják.

Hiábavaló dolog azt mondani, hogy a szentírásnak legelső és legtisztább értelmét mindig követni kell, akárhova vezet is. Én erre azt felelem, hogy egy idegen nyelven és nagyon régen írt iratnak legelső és legvilágosabbnak tetsző értelme igen gyakran hamis, és olyan, a mit ha mélyebben vizsgálunk, kénytelenek vagyunk elvetni. Azt is mondom, hogy a keresztényeknek minden felekezete megegyez, sőt kénytelen megegyezni abban, miszerint gyakran eltérjen a betűszerinti értelemtől, azért, mert az nem egyezik meg elismert igazságokkal. Valójában egyetlen egy könyv sincs a világon, a mely inkább megkívánná, hogy korlátozzuk határozatlan kifejezéseit, módosítsuk a betűt a szellemhez képest, s értelmét az irónak és korának viszonyaiban és szokásaiban keressük, mint az új testamentum. Egy könyv sincs népszerűbb, képebb és életteljesebb irányban írva, s az illetően irány éppen az, mely leginkább igénybe veszi az olvasó ítélő tehetségének folytonos gyakorlását. A szentírás nem rideg törvénykönyve a keresztény vallásnak, mintha e vallás csupa polgári törvénykönyv lenne. Ez melegen adja át nekünk az evangéliumot annak prédikátorai szivéből. Nyelvezete nem a logikusoké, nem is egy visszavonult és lelketlen szemlélődés nyelvezete, hanem a szereteté, a buzgóságé, oly embereké, a kik égtek a vágytól, hogy mély és eleven benyomást terjesszenek az igazságról. Az ily írók megértésénél gyakran jobb vezér az erkölcsi érzet, mint minden szónak s kifejezés-

nek betűszerinti s első tekintetre világosnak tetsző értelméhez való szolgáló ragaszkodás. Mind az új, mind az ó testamantumról elmondhatjuk, hogy néha a betű megöl, míg a lélek életet ad. Majdnem akármelyik rendszert felépítheti az új testamentumra egy bibliamagyarázó, a ki elfeledkezve a keresztény vallás általános céljáról, s a természet és tapasztalat tanításairól, azt a betűszerinti értelmet erőszakolja minden helyre, a mely legelőször elébe ötlük. A keresztény lelkipásztornak, midőn az Isten igéjét magyarázza, éppen úgy segédül kellene venni a tudomány és kritika támogatását, mint az észét és lelkiismeretét. Így egyfelől jó szemmel kellene néznie a nehéz helyeknek ama magyarázatait, a melyeket az ő tiszta és helyes felfogása, buzgó kegyessége és jó indulata helybenhagynak; másfelől pedig erősen óvakodnia kellene oly magyarázatoktól, a melyek ellenkező jelleműek.

Említettem, hogy a keresztény vallásnak ez az észszerű módon való prédikálása fontos, ha a keresztény vallásban való szilárd hitet biztosítani akarjuk. Némely emberek kibékülhetnek ugyan egy észszerűtlen vallással is; s a félelem, — az a szenvedély, mely minden egyébnél inkább nyugtalanítja s gyengíti az értelmet, képes lehet a legészellenesebb és leglealacsonyítóbb állítmányok ellen tett ellenvetéseket is elhallgattatni. De általában az értelmet és lelkiismeretet teljesen elnyomni nem lehet. Ezek ellentállanak az ellenök intézett erőszaknak. A hitetlenség mindig ott lappang és csatlakozik minden kísérlethez, valami olyant elhinni, a mi természetünk alapelveivel ellenkezik. Különösen a gyülekezet legértelmesebb része, a mely elvégre uralkodni fog a közvéleményen, kétségbe fogja hozni és nem hiszi azt az észszerűtlen rendszert, a mit tán ildomosnak tart elismerni; és vagy rendőri eszközökkel alakítja át, vagy pedig megragadja a kedvező alkalmat, hogy annak lánczait elvesse, s intézményeit eltiporja. Ennyire fontos az, hogy a keresztény vallás az emberek értelméhez szóljon.

De szintugy főfontossága az is, hogy az evangelium a szívhez szóljon. A keresztény vallást úgy kell prédikálni, hogy az érzelmeket megillessen, ébreszsen töredelmes bűnbánatot és félelmet, tiszteletet és szeretetet, hálát és reményt. Némely prédikátorok, látva a veszélyes eredményeket, melyeket az érzelmeik és szenvedé-

lyek heves és kizárólagos felizgatása előidézett, egészen ellenkező hibába estek, olyanba, a mely működéseiket s majdnem egész életöket gyümölcstelenné tette. Az embereket csupa értelmi lényeknek tekintették; elfeledték, hogy a mi természetünknek éppen oly lényeges része az érzés is, mint a gondolkozás; hogy a tevékenységre rugó kell; hogy a lélek épsége az ész és érzelem egyesülésében áll, és hogy erkölcsi érzés nélkül az erkölcsi törekvésnek nincs ereje. Kitünőleg prédikáltak, annyira, hogy a hallgató igaznak ismerte tanításukat. De a hidegen nyujtott és hidegen elfogadott igazságot éppen oly hamar elfeledték, mint a hogy hallották; az akaratban semmi elhatározást nem ébresztett; a szokás és szenvedély ellen semmi ellentállást nem támasztott; tán még csak egyetlen perczig tartó önjavulási szándék sem csillámolt át a lelken. Hogy a prédikálás sikeres legyen, annak éppen oly különfélelnek kell lenni, mint a mi természetünk. A nap, midőn melegít, ugyanazon időben világít is. És ha a vallásos igazságot nem intézzük egyszerre az észhez és érzelemhez; ha az nem hevít, mialatt vezérel, akkor hiábavaló pompa; meddön hagyja a szívet és semmi istenes gyümölcsöt nem terem. Prédikálja tehát a keresztény lelkipásztor az evangeliumot egész buzgósággal, érzéssel, tárgyától felmelegedett szívvvel, ne gondoljon magára, ne keressen tapsot, hanem törekedjék csak az emberiség boldogságára, szives részvétellel gondoskodjék népéről, ápolja mindig éber lélekkel az örökkévalóság magasztos gondolatát, legyen mélyen áthatva az emberi lélek becse által, ama dicsőség és boldogság által, a hova azt emelni lehet, és ama nyomor és romlás által, melybe azt a vallástalanság és véték süllyeszti. Ne azért prédikáljon, hogy mulattasson, hanem azért, hogy meggyőzzön és felébredszzen; nem azért, hogy pillanatnyi érdeket gerjesszen, hanem hogy mély és maradandó csodálkozást támaszson; nem azért, hogy hallgatói a prédikátorról gondolkozzanak, hanem azért, hogy önmagukat, saját lelki állapotukat és jövő életöket vegyék fontolóra. Munkáljon ő úgy, hogy mesterkéletlen melegséggel rajzolja le előttök az erény boldogságát; adja elő a vallást a legvonzóbb alakokban; hirdesse Istennek atyai jellemét, s Jézusnak a halálnál erősebb szeretetét; mutassa fel a mennyei élet tisztaságát és boldogságát; jelentse ki a léleknek annak nagyságát; működjék meggyőződés, serkentés, az emberi természet legjobb érzelmeihez való beszéd által, s oly szívből beszélve, mely a

halhatatlanságról meg van győződve. Működjek úgy, hogy e módok által ragadja és illesse meg hallgatóit; vonja közelebb őket Istenhez és kötelességeikhez; ébreszsen bennök hálát és szeretetet, magasztos reményt és nemes vágyat a legmagasb erkölcsi jóság iránt. Azonban működjek komoly intés által is, valamint azáltal, hogy tanítsa meg az embereket felelősségeikre; tárja a bűnösök elébe vétkeik súlyos voltát; mutassa meg nekik a romlást és közvetlen nyomort, a melyet az erkölcsi rossz a lélekben előidéz; mutasson rá a közelgő halálra, és a jövő életben való visszafizetésre. Működjek úgy, hogy ez eszközökkel érje el azok lelkiismeretét, a kiket magasabb rendű indokok nem ébreszthetnek fel. Riaszsa fel az álomból azokat, a kik a világhoz ragaszkodnak; szakítson szét minden hamis reményt, s üdvös félelem által bírja rá a vétkest, hogy térjen Istenhez, s új komolysággal keresse az erényt, dicsőséget és örök életet.

Jegyzés

az előbbeni beszéd első feléhez.

Azt a hibát, a melylyel a „Krisztus hirdetése“ tárgyú beszédemben szembeszállottam, nagy mértékben arra a nézetem szerint hibás magyarázatra lehet visszavinni, a hogy a korinthusiakhoz írt első levél két első fejezetét magyarázzák. Pál azt mondja e fejezetekben, hogy ő „nem végzett magában egyebet valamit tudni a korinthusbeliek közt, hanem a Jézus Krisztust; azt pedig, a ki megfeszítettett“, s még egyszer ismét a „megfeszített Krisztusról való prédikálásról“ beszél. Ennélfogva sokan úgy vélekednek, hogy itt az apostol egy különös pontot választott ki, a melyre a prédikálásnak főleg irányozva kell lenni; s az ő tekintélyénél fogva elítélhetünk minden oly beszédet, a mely nem foglalkozik közvetlen Krisztus személyével, különösen pedig az ő kereszten való szenvedéseivel. De én azt hiszem, hogy ha mi egy kis figyelmet fordítunk az apostol és a korinthusbeliek körülményeire, látni fogjuk, miszerint Pál általában a Jézus vallására céloz, mint a keresztény prédikálás tárgyára, nem pedig annak igen korlátolt részére.

Göröghonnak Korinthus legnagyobb kereskedő városa lévén, abban részint zsidók, részint pedig görögök laktak. Ezek a zsidók, a mint Pál mondja, „jelt kívántak“, éppen úgy, mint a

hogy a Krisztus idejében „égi jelt“ kívántak a farizeusok; az-az, nekik oly Messiás kellett, a kit látható égből való leszállás, vagy valamely tündöklő égi tünemény, vagy valami külső fenség jelöljön ki nekik, a mely záloga legyen annak, hogy ő a római jármat ösztetöri és Judeát világhuralomra emeli. Nekik egy dicső és világi Messiás kellett. Másfelől a görögök, a kik szemlélődő nép voltak, bölcseséget, vagyis philosophiai rendszert kívántak, és semmi egyebet nem hallgattak béketüréssel, azokon a szörszálhasogató tudós vitatkozásokon és mesterkélts beszédeken kívül, a melyekkel őket azok mulattatták, a kik kérkedtek bölcseségökkel. Ilyen állapotban volt Korinth. midőn Pál oda ment. Ha ő magával egy diadalmas Messiásról, vagy éleselmű philosophusról való tudósítást viszen, akkor a legforróbb érdekekkel fogadták volna. De a názáreti Jézus egyszerű vallásáról senki sem kívánt hallani, a ki küldetését nem az ékesenszólás finomságaival bizonyította be, hanem az Istennek erejét tanusító csodákkal, s a ki végre a gyalázatos kereszten halt meg. Azonban Pál a zsidókkal és görögökkel szemben elhatározta magában, hogy semmit se tud egy földi Messiásról, sem a philosophia régibb vagy újabb rendszeréről; hanem csupán Jézus Krisztust ismeri és prédikálja, s oly világosságban mutatja fel, a melytől mind a judaizmus, mind a philosophia egyformán visszaborzad, mint olyantól, a kit azért feszítettek keresztre, mert az embereket a tévelygéstől, büntől és kárhozattól megszabadította. Más szavakkal, ő elhatározta Jézusnak vallását hirdetni, a maga egyszerűségében, a nélkül, hogy annak legbotránkoztatóbb vonását, szerzőjének keresztjét, szépítené, és a nélkül, hogy ennek tanai terjesztésére akár Mózesstől, akár valamelyik pogány philosophustól valamit kölcsönzött volna. Ez az, a mit Pál e fejezetekben tanít.

Nehogy e fejezetek olvasásánál azt képzeljük, hogy Korinth keresztény város volt; hogy e keresztények közt vélemény-különbség támadt a keresztény prédikálás tulajdonképpeni céljára nézve; és hogy Pálnak az volt a célja, miszerint kijelölje azt a tárgyat, mely körül a lelkipásztoroknak főleg és kizárólag forogniok kell. Én attól tartok, hogy sokan ily benyomás alatt olvassák a szentírásnak ezt a részét; de ez általában téves. Ott semmi ilyennemű vita nem létezett, és Pálnak esze ágában sem volt, hogy az evangelium egyik részének elsőségét adjon a másik felett, hanem arra törekedett, hogy az egész evangeliumot, Jézus Krisztusnak egész vallását felmutassa, mégkülönböztetve

mind a judaizmustól, mind a pogány philosophiától. A korinthusi keresztényeket fenyegető veszély megkivánta, hogy ő minden erejét arra fordítsa, miszerint azoknak hűségét a Jézus egyszerű evangéliumához biztosítsa. Miután a korinthusi keresztények a zsidó vagy pogány vallásban növekedtek, zsidók és pogányok közt éltek, s folytonosan azt hallották egyfelől, hogy a Messiás diadalmas fejedelem lesz, és hogy a Mózes törvényeinek való engedelmesség nélkül senki sem részesül az ő áldásaiban; másfelől pedig szüntelen e vagy ama philosophusnak dicséretét és az evangélium folytonos gyalázását hallották, azért, mert annak tanai és irálya legkevésbé sem hasonlítottak azok legünnepelebb bölcseinek ékesszólásához és finom miveltségéhez: ennél fogva ily körülmények közt erősen ki voltak téve annak a kísértetnek, hogy azonosítsák az evangéliumot a köztük uralkodó vallásokkal, hogy azt idegen tanokkal vegyítsék össze, hogy szerzőjének alacsony sorsát mellőzzék, és hogy oly philosophiai rendszer alakjában tanítsák, a mely inkább finom okoskodáson alapul, mint Isten tekintélyén és csodákon. Hogy az apostol őket a veszélytől megmentse, a melyet mi ma alig tudunk elképzelni, azt mondta nekik, hogy midőn ő oda jött, nem jött ékesszólással „emberi bölcseségnek hitető beszédivel“¹⁾, hanem a szellemnek és a csodatevő erőknek megmutatásával; hogy ő sem a görögök, sem a zsidók igényeinek nem engedett; hogy ő a megfeszített Messiást prédikálta, s nem más tanítót, vagy szabadítót; és hogy ő mindig azon volt, miszerint a Jézus vallása a judaizmus vagy philosophia nélkül is elégséges arra, hogy az embereket az üdvösségre bölcsekké tegye. Azt is eszökbe hozta, hogy ámbár e prédikálás előttök esztelenségnek látszik, mindazáltal isteni erővel birónak bizonyult be, és megszabadította őket amaz Istenről való tudatlanságtól, a melytől az emberi bölcsesség nem tudta őket megszabadítani. Reménylem, hogy ezek a megegyezések segíteni fognak a közönséges olvasót a kérdés alatti fejezetek megértésében.

Midőn az új testamentumot, különösen pedig a leveleket olvassuk, gyakran hajlandók vagyunk elfeledni azt, hogy az evangélium új vallás, és hogy az apostolok arra voltak hivatva, miszerint olyanoknak prédikálják Jézust, a kik ezelőtt soha sem használták az ő nevét, s kiket előítéleteik és szenvedélyeik igen is arra vezettek, hogy az ő igényeit megvessék. Ily körülmények közt az

¹⁾ 1. Kor. 2, 4.

apostoloknak éppen az alapvetésen kellett kezdeni munkájukat, s bebizonyítani a hitetlen világ előtt, hogy Jézus volt a Messiás, vagyis az, a kit Isten azért küldött, hogy az emberiséget oktassa és megszabadítsa. Ezt gyakran „Krisztus prédikálásának” nevezik, különösen a Cselekedetek könyvében. Midőn az apostolok valakit áttérítettek, ezzel nem végződött be munkájuk. Az áttértek át kívánták hozni magukkal az egyházba régebbi vallásuk egy részét; sőt némely zsidók azon voltak, hogy a Mózes iránti engedelmesség lényeges az üdvösségre. Az apostolok határozottan szembe szállottak e tévelyekkel, s miután elébb Jézusnak messiásságát megállapították, azután arra törekedtek, hogy megállapítsák az ő vallásának elégséges és tökéletes voltát, és hogy megmutassák, miszerint a benne való hit, vagy az evangéliumnak elfogadása mindaz, a mit az üdvösség kíván. Ezt is — néha a „Krisztus prédikálásának” nevezik. — Ma már nagyrészt el vannak háritva ezek a nehézségek, melyek az apostoloknak anynyi gondot és fáradságot okoztak. A keresztény lelkipásztorok ma már nem igen vannak arra hivatva, hogy a hitetlenekkel szemben prédikálják Krisztust; arra egyáltalában nincsenek, hogy oly erőteljes áttértekkel szálljanak szembe, a kik a judaizmust és pogány philosophiát be akarnák kebeleznii a keresztény vallásba. Ma szilárdul meg van vetve az a nagy alap, melyre az apostolok anynyi erőt fordítottak. A mi hallgatóink általában elismerik Jézust messiásnak, kit Isten azért küldött, hogy a világnak világossága legyen, és a ki „képes megszabadítani mindazokat, a kik általa Istenhez jönnek”. Mi tehát ritkán vagyunk arra hivatva, hogy az imént tárgyalt értelemben prédikáljuk Krisztust, és a mi prédikálásunknak természetesen különböznie kell bizonyos mértékben az apostolokétól. Van azonban egy más értelemben való prédikálása Krisztusnak, a mely benne foglaltatik a két előbbiben, a hol a keresztény prédikátorok működése teljesen megegyezik az apostolokéval. Miként ők, ugy nekünk is azok előtt, kik a Jézust uroknak elismerik, — fel kell fejtenünk és előadnunk — mindazokat az igazságokat, indokokat és parancsokat, a melyeket ő azért hagyott hátra, hogy az embereket a tökéletesség fensőbb fokára vezesse és serkentse, s a boldog halhatatlanságra előkészítse.